

ЛІТЕРАТУРА:

1. Матвеев В. Ф., Грайсман А. Л. Профилактика вредных привычек школьников: Кн. для учителя. М.: Просвещение, 1987. – 96 с.
2. Маюров А. Н. Антиалкогольное воспитание: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1987. – 189 с.
3. Шеремет І. В. Педагогічні основи антиалкогольного й антинаркотичного виховання учнівської молоді засобами фізичної культури.

Корнійчук А.

Науковий керівник – доц. Бородіца С.В.

СВІТОГЛЯДНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОСТІ ПОЕТІВ «ПРАЗЬКОЇ ШКОЛИ»

Актуальність теми. Поети «Празької школи» намагалися вписати українську літературу в європейський контекст, насамперед через її прилучення до модернізму. За умов відсутності власної держави модерністський дискурс часто поглинався національним, але ознаки модернізму спостерігаємо у поетичній творчості усіх «пражан», хоча вони ще не становили цілісної системи. Так, яскравим прикладом модерністського стилю є поезія Н. Ливицької-Холодної, яка репрезентує водночас органічний синтез модернізму і національного дискурсу [3, 72–73].

В «одержимій» поезії «приречених на вигнання» представників «Празької школи» виразно відчутна неоднорідність світоглядно-мистецьких інтенцій, яка зумовила їх розмежування: не тільки призвела до «самоспалення» (О. Лятуринська, О. Ольжич, О. Теліга), а й до мистецької еволюції (Є. Маланюк, Юрій Клен, Н. Ливицька-Холодна, Г. Мазуренко).

І. Фізер, хоч і звертався до поезії «пражан» лише принагідно, спростовував упередженість окремих оцінок, зокрема щодо пражанського «волонтаризму». «Вісниківці (або бодай більшість з них), – стверджував він, – не поділяли головної тези волонтаризму про те, що остаточною дійсністю є воля. Коли б це так було, в їхній поезії не було б нічого більше, тільки те, що психологи називають «дефінітивною аксіомою супроти зовнішнього стимулу», а в їхньому випадку супроти політичного статусу України» [7, 13–32.]. Усвідомлення авторами свого обов'язку, на його думку, не стало «поетизованою програмою бундючного патріотизму».

Зазначене вище дозволяє говорити, що творчість представників «Празької літературної школи» потребує системного вивчення і всебічного аналізу, які б, у першу чергу, ґрунтувалися на авторитетних виданнях їх творів. Над дослідженням різних аспектів творчої діяльності «пражан», крім згаданих авторів, продовжують працювати З. Гузар, Н. Заверталюк, О. Климентова, Г. Клочек, Л. Куценко, О. Легка, Н. Миронець, І. Набитович, В. Просалова, В. Сарапін, Г. Сварник, Г. Сивокінь, Б. Червак та інші. Якщо у дослідженні спадщини Є. Маланюка, Юрія Клена, О. Теліги, О. Ольжича помітні зрушення, то вивчення творчості інших «пражан» здійснюється надто повільно або ще й не розпочато (Г. Мазуренко, І. Ірлявський, М. Чирський, М. Грива та ін.). У цьому контексті українське літературознавство і сьогодні перебуває на стадії накопичення емпіричного матеріалу, осмислення окремих художніх явищ чи літературних постатей. Тому гострою постає проблема «персоналізації» «Празької поетичної школи», окреслення її часових і просторових меж, з'ясування впливу на літературний процес у діаспорі й Україні. Всебічне осмислення феномена «Празької літературної школи» сприятиме створенню цілісної концепції українського літературного процесу ХХ ст.

Мета дослідження – осмислити концептуальні й естетичні основи «Празької поетичної школи» як літературного феномена, цілісно проаналізувати художню своєрідність творчого доробку письменників - «пражан» у системі індивідуально-неповторних ознак: жанрових, естетичних, образних та ін.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких важливих завдань:

- дослідити поезію «пражан» в українському літературному дискурсі 20-30-х рр. ХХ ст.;
- обґрунтувати стильову домінанту «Празької школи»;
- визначити ознаки неоромантичного стилю у версифікаційній техніці митців;
- розкрити історіософську концепцію митців «Празької поетичної школи»;
- окреслити художнє новаторство поетів - «пражан» у літературному процесі ХХ ст.

Об'єктом вивчення є поетична творчість представників «Празької літературної школи», зокрема поезія Юрія Дарагана, Наталії Ливицької-Холодної, Оксани Лятуринської, Леоніда Мосендза, Олега Ольжича, Олекси Стефановича.

Предмет дослідження – оригінальні моделі світу і ліричного героя у поезії представників «Празької школи», які засвідчили самобутність їх поетичних експериментів в українському поетичному дискурсі ХХ ст.

Поетична творчість «пражан» стала органічною частиною їхнього духовного життя і розкрила значний мистецький потенціал кожного із них. Їх націософські переконання вписуються в доктрину так званого «інтегрального націоналізму» (Д. Донцов), але їм, як представникам духовної еліти, вдалося перебороти крайнощі цієї концепції і вийти на рівень загальнолюдських цінностей.

«Пражани» поділяли намагання Д. Донцова сформувати новий тип українця з чіткими націо- та державотворчими настановами, з волею до життя напротивагу традиційному, чуттєвому, типу національного характеру (надмірна емоційність, ліризм, сентиментальність та ін.). Однак вони заперечили силове поєднання романтизму і догматизму, високого ідеалу і «творчого насильства» меншості над більшістю (активну роль у протистоянні поглядам Д. Донцова зіграв Є. Маланюк). До того ж Д. Донцов вважав, що письменницька функція – виховувати свою націю, а Є. Маланюк виступав проти приниження ролі митця, який мислить «на його власній, єдиному йому відомій мові», до рівня виконавця службової повинності. Обстоюючи тезу «мистецтво – вічний абсолютизм, які б напрямки не були, тому всі закони над мистецтвом безсилі», Є. Маланюк водночас усвідомлював реальний стан українського письменства: у поневоленіх націй і поети «завжди носять на собі тавро невільництва». У його статті «Думки про мистецтво» не лише визнавався цей трагічний факт, а й накреслювався вихід із фатальної ситуації: «Тільки вільний, здоровий розвиток нації в Самостійній Державі є передумовою вільної й здорової поезії» [4, 64]. Погляди Є. Маланюка про самодостатність поетичного мистецтва і свободу митця лягли в основу естетичної концепції «Празької школи».

О. Теліга підтримувала і розвивала донцовські «ідеї вождизму», визнаючи особливу роль письменників як провідників важливих суспільних ідей, пріоритет національних інтересів, існування героїв і «темної» маси, яка потребує виховання, враховуючи тактику «творчого насильства». Абсолютну солідарність із програмою «Вісника» і власне Д. Донцова О. Теліга виявила, рецензуючи брошуру Ю. Липи «Українська доба». Тенденційно критикуючи автора за «безпринципність», «заперечення і перекирвлення всіх тих ідей, прихильником яких він був від 1922 року», О. Теліга показала, що виховання молоді у глибокій пошані до пролітої за батьківщину крові, ревізія духовної спадщини, доволі жорсткі методи «агітації» і перевиховання несвідомих членів суспільства, критика негативних рис національного характеру – це основні напрями діяльності журналу, ініційовані безпосередньо Д. Донцовим.

Однак «пражани», творчо засвоївши досвід наставника, еволюціонували, оскільки для їх поезії характерною є політична виразність в ідеях, поєднання духовних постулатів із вчинком, що засвідчує переосмислення ідей Д. Донцова через розширення їхнього загальнолюдського потенціалу, зберігши пріоритет національних цінностей, і послідовне формування власних ідейно-естетичних концепцій.

Поети «Празької школи» формувалися під впливом європейської культури, синтезувавши у своїй творчості національний історичний досвід і здобутки світового письменства, національні традиції і критичне поцінування новітніх модерністських течій (неокласицизм О. Ольжича, неоромантизм О. Теліги, синкретизм творів Є. Маланюка, Юрія Клена та інших). Питання стилістичної характеристики дотичне до проблеми національної ідентичності «пражан». Різні, часто суперечливі думки висловлювалися літературознавцями при спробах визначити стилістичну домінанту їхньої поезії. Зокрема, М. Неврлий пропонує розрізняти стилістичне розмаїття за формою та змістом: «стилістично пражька поезія належить до неоромантизму, а за філософською та психологічною заглибленістю наближається до неокласицизму» [3, 68].

Упорядники «Координат. Антології сучасної української поезії на Заході» виділяли такі стильові константи, притаманні «пражанам»: неокласицизм із елементами експресіонізму в пізній творчості Ю. Клена, символізм Ю. Дарагана та Н. Ливицької-Холодної, елементи бароко

в поезії О. Лятуринської та Ю. Липи свідчать про емблематичність та філософське протиставлення душі й тіла, життя й смерті [Див.: 2].

Зазначивши, що теоретичною основою для творчості поетів «Празької школи» служила традиція неоромантизму, яка «давала дивовижні плоди на еміграції», О. Астаф'єв називає Ю. Клена неокласиком, в Є. Маланюка виявляє ознаки експресіонізму, екзистенціалізму, необароко, в О. Стефановича – стилізації, а символістські тенденції пов'язує з лірикою Ю. Клена, О. Стефановича, Г. Мазуренко, Н. Лівницької-Холодної [1]. Т. Салига так диференціює стилі «пражан»: проза Л. Мосендза – імпресіонізм, творчість Є. Маланюка – експресіонізм, доробок Ю. Клена – неокласицизм, лірика Ю. Дарагана – символізм, неоромантизм, урбанізм, а О. Стефановича – неокласицизм, символізм, романтична стихія; якщо О. Теліга писала в річищі символізму, то Г. Мазуренко – неокласицизму, пізніше – авангардизму [6, 100].

Як бачимо, важко виокремити стилістичну домінуючу поезії митців «Празької школи», ознакою якої є саме різноманітність стилів. Внутрішнє напруження, історіософська проблематика, національні мотиви лірики «пражан» зумовлені неоромантичною поетикою. Хоча не можна заперечувати й наявності елементів неокласицизму, експресіонізму, символізму, які варто пояснити, звернувшись до властивих неоромантизмові як художній системі внутрішніх особливостей.

Незважаючи на неоднорідність, стилістичною домінуючою творчості «пражан» є неоромантизм, взаємодія якого з різними напрямками пояснюється саме притаманним йому внутрішнім взаємозв'язком, а не «спробою модернізму» в українському письменстві як поверхово вихоплених із західноєвропейських літературних дискурсів, їхнім нашаруванням [3, 72]. Усвідомлюючи самоцінність мистецтва і свою причетність до поневоленої нації, поети «Празької школи» прагнули поєднати художню діяльність з національно-патристичними і національно-творчими завданнями, тому їхня поетична творчість є оригінальним явищем української культури ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Астаф'єв О. Лірика української еміграції: еволюція стильових систем. Дис. докт. філол. наук: 10.01.01 / Астаф'єв Олександр Григорович; НАН України, Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка. – К., 1999. – 401 с.
2. Координати: Антологія сучасної української поезії на Заході. – Мюнхен: Сучасність, 1969. – Т. 1. – 365 с.
3. Кривчикова О. Стилістична різноманітність «Празької школи» як віддзеркалення національних пошуків / О. Кривчикова // Слово і час. – 2001. – № 10. – С. 68-74.
4. Маланюк Є. Думки про мистецтво / Є. Маланюк // Слово і час. – 1993. – №6. – С. 64-67.
5. Просалова В. Текст у світі текстів Празької літературної школи: [монографія] / Віра Просалова. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2005. – 344 с.
6. Салига Т. Стильова диференціація в західноукраїнському та українському еміграційному процесі міжвоєнного періоду (1914-1941 рр.): Дис. докт. філол. наук: 10.01.01 / Тарас Юрійович Салига. – Мюнхен: Український вільний університет, 1993. – 323 с.
7. Фізер І. Вступна стаття / І. Фізер // Координати: Антологія сучасної поезії на Заході. – Мюнхен: Сучасність, 1969. – Т. 1. – С. 13-32.

Костишина І.

Науковий керівник – доц. Ступінський В. Я.

СЛІДАМИ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО...

Чи не одною з найважливіших проблем, які постають при аналізі будь-якого твору, є проблема біографізму – синтезу митця і його праці. Перед тим, як звернутись до доробку письменника, ми зазвичай ознайомлюємось з його життєписом, щоб з'ясувати причину, яка стала поштовхом до написання. Читаючи твір, ми усіма силами намагаємось відшукати у ньому перегуки з життєвими фактами або ж, взагалі, зіставити (якщо не прирівняти!) образ головного героя з його автором. Прочитавши твір, знову повертаємось до біографії в пересвідченні достовірності аналізованих фактів. Але чи правильно це?

Не випадково, аналізуючи цю проблему, ми звернулися до роману Агатангела Кримського «Андрій Лаговський», який привертає увагу фахівців. Так, можна виділити ряд рис його автобіографічного характеру.